

2012. gada 1. jūnijā

Pozīcijas ziņojums par makroekonomikas politiku: no krīzes pārvarēšanas līdz izaugsmes nodrošināšanai

1. Kopsavilkums

Latvija 2011. gadā piedzīvoja strauju IKP pieaugumu 5,5 % apmērā. Pieaugumu veicināja daudzas jomas, tomēr galvenais dzinējspēks joprojām bija eksports un ES finansējums. Bezdarba līmenis turpina mazināties, savukārt ienākumi ir sākuši palielināties. Valdības fiskālās politikas nostāja turpina uzlaboties. Ekonomika ir kļuvusi konkurētspējīgāka un noturīgāka pret šokiem. Ir panākta finansiālā un fiskālā stabilitāte; Valsts kase ir uzkrājusi labas likviditātes rezerves. Tomēr ir vēl daudz darāmā. Globālā vide joprojām ir nestabila, un ir jāievēro piesardzība. Latvijas ekonomikas pašreizējo atlabšanu daļēji nodrošinājis pēcrecesijas „atsitiena” efekts, kas nomaskē strukturālos trūkumus, kuri kavēs ekonomikas izaugsmi vidējā un ilgākā laika posmā. Daudzsološi ir tas, ka jaunā valdība atsakās no daudziem agrākajiem politiskajiem tabu — notiek atklātākas un saturīgākas diskusijas par turpmākās izaugsmes virzītājspēkiem, tomēr rezultāti nebūs manāmi uzreiz. Drīzumā tiks sasniegts svarīgs mērķis — pievienošanās eirozonai 2014. gadā —, tomēr, lai tā patiešām notiktu, nepieciešama izlēmīga vairāku pasākumu īstenošana. Ir jāizmanto pašreizējais brīdis, un politikas veidotājiem ir jāpāriet no krīzes pārvarēšanas uz izaugsmes nodrošināšanu. Panāktajai izaugsmei ir jābūt ilgtspējīgai, straujai un visaptverošai.

2. Rekomendācijas

Mēs uzskatām, ka, lai Latvija sāktu virzību uz ilgtspējīgu, strauju un visaptverošu izaugsmi, ir vienlaicīgi un nekavējoties jāpievēršas šādām jomām:

- (i) *pievienošanās eirozonai 2014. gadā*: lai nodrošinātu šā mērķa sasniegšanu, ir jāizstrādā vispārēja politika un jāiegūst sabiedrības atbalsts; ekonomikas politikas īstermiņa taktikai, kas tiek izmantota, lai iestātos eirozonā, jābūt ilgtspējīgai un jāsakān ar vispārējo ilgtermiņa stratēģiju, piemēram, nodokļu politiku;
- (ii) *fiskālā disciplīna un nodokļu politika*: jāturpina ievērot stingra disciplīna, darbaspēka nodokļu slogs ātri jāsamazina vismaz līdz galveno konkurentu nodokļu sloga līmenim;
- (iii) *demogrāfiskās tendences un reģionālā politika*: ar administratīvās reformas palīdzību jāturpina cilvēku un finanšu resursu koncentrēšana; ar rūpniecības politiku jānodrošina vienlīdzīgi apstākļi valstī, tirgus un valdības pieļauto kļūdu labošanai; jāoptimizē izglītības sistēma, samazinot infrastruktūras vienību skaitu, uzlabojot kvalitāti un ieviešot tādas finansēšanas mehānismus, kas veicina inovācijas; lai mazinātu bezdarba slazdu, labklājības sistēma jāsaista ar ienākumu pārbaudi, jāceļ pensionēšanās vecums, lai risinātu novecošanās jautājumu, jāuzlabo darbaspēka prasmes un veselību, lai veicinātu visaptverošu produktivitātes izaugsmi.
- (iv) *finanšu tirgu attīstība*: modernizētas kredītinformācijas sistēmas ieviešana, finanšu tirgu diversificēšana un padziļināšana, lai uzlabotu risku novērtējumu un kopējo finansējuma pieeju, tādējādi atbalstot ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi.

Ziņojuma pielikumā ir sniegti detalizētāki apsvērumi par nodokļiem, ko izstrādājusi Ārvalstu investoru padomes Latvijā Nodokļu jautājumu grupa.

3. Pamatojums

Latvijā turpinās vispārēja un padziļināta ekonomikas atlabšana. Sākumā to veicināja eksports un ES finansējums, bet vēlāk izaugsme atsākās arī investīciju un patēriņa jomā. Bezdarba līmenis mazinās, un atsevišķās nozarēs pieaug risks, ka darbaspēka trūkums drīzumā radīs pārmērīgu spiedienu uz algām. Turklāt ir augsts ilgtermiņa bezdarba līmenis, tādējādi pieaug risks, ka tas varētu kļūt strukturāls un pastāvīgs. 2011. gada tautas skaitīšanas provizorisks dati liecina, ka pesimistiskākās prognozes ir bijušas diezgan patiesas — laikposmā no 2000. līdz 2011. gadam iedzīvotāju skaits ir sarucis par 13 % un ir emigrējuši gandrīz 200 000 iedzīvotāju; atsevišķos Latgales reģionos iedzīvotāju skaits ir samazinājies par nepilnu trešdaļu. Tas ir pamatīgs trieciens Latvijas izaugsmes potenciālam. Tas arī liecina, ka pašreizējais pašvaldību skaits ir pārāk liels un ka daudzos reģionos gan cilvēku, gan finanšu resursi ir pārāk sadrumstaloti, lai nodrošinātu pietiekamu kritisko masu izaugsmei. Darba ražīguma pieaugums joprojām ir pozitīvs, tomēr tā temps ir ievērojami palēninājies un ir jāsteno reformas tā uzlabošanai. Ja zemais ražīguma pieaugums nepalielināsies, nemainīsies arī algu pieaugums, tādējādi veicinot emigrāciju, vēl vairāk samazinot izaugsmes potenciālu un apdraudot, piemēram, pensiju sistēmas, reģionālās kohēzijas un attīstības ilgtspēju. Jaunā valdība ir atteikusies no daudziem agrākajiem ekonomikas un sociālās politikas tabu — notiek atklātākas un saturīgas politiskās diskusijas par tādiem turpmākās izaugsmes virzītājspēkiem kā izglītība, labklājība, veselības aprūpe, reģionālā attīstība, kā arī rūpniecības un nodokļu politika, tomēr strukturālās reformas un to rezultāti vēl ir jāgaida.

2012. gada sākumā notika prognozētais eksporta pieauguma palēninājums, taču mazumtirdzniecībā joprojām ir pārsteidzoši spēcīga izaugsme. Valdības fiskālās politikas nostāja ir uzlabojusies, un nodokļu ieņēmumu apjoms ievērojami pārsniedz plānoto, radot prasības tos atvēlēt izdevumu segšanai. Tādējādi rodas risks, ka šie finanšu līdzekļi tiks vienkārši „apēsti”, nevis ieguldīti reformās, ar kurām uzlabot budžeta struktūru un veicināt ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi. Vispasaules naftas cenu pieaugums šā gada sākumā palielināja inflāciju, kas apgrūtinās Māstrihtas inflācijas kritēriju īstenošanu, lai 2014. gadā pievienotos eirozonai.

Šajā Pozīcijas ziņojumā ir norādīts uz četrām jomām, kurās pēc ĀIPL domām ir jārikojas vissteidzamāk:

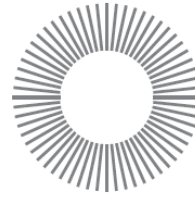
- *pievienošanās eirozonai 2014. gadā* — prioritārs mērķis, kas Latvijai ir jāizvirza un pie kura sasniegšanas ir savlaicīgi un rūpīgi jāstrādā. Pievienošanās eirozonai nozīmētu konkrētu kvalitātes un ilgtspējas standartu sasniegšanu, kā arī nodrošinātu plašāku konkurētspējas priekšrocību pieejamību, piemēram, zemākas valsts parāda refinansēšanas likmes, zemākas finansējuma un kapitāla izmaksas privātajā sektorā, kā arī lielāku noturību pret starptautiskā finanšu tirgus svārstībām. Tāpēc ir jāizstrādā vispārēja politika un jāiegūst sabiedrības atbalsts. ekonomikas politikas īstenošanai, kas tiek izmantota, lai iestātos eirozonā, jābūt ilgtspējīgai un jāsakā ar vispārējo ilgtermiņa stratēģiju, piemēram, nodokļu politiku;
- *fiskālā disciplīna un nodokļu politika* — atšķirībā no iepriekšējiem gadiem, kad tika ievērots stingrs fiskālās taupības režīms, fiskālā līdzsvara uzlabošanās un neparedzēti lielie nodokļu ieņēmumi šobrīd rada vēlmi mazināt spiedienu izdevumu jomās. ĀIPL uzskata, ka ir jāaglabā stingra fiskālā disciplīna un papildu ieņēmumi ir vai nu jāiegulda reformās ilgtspējīgas izaugsmes potenciāla palielināšanai, vai arī jāpiešķir i) jomām, kurās jau ir veiktas strukturālās reformas, nodrošinot izdevumu efektivitāti, un ii) sociālā atbalsta mehānismiem mazturīgākajiem sabiedrības slāņiem, nodrošinot šā atbalsta mērķtiecīgumu. Nedrīkst pieļaut budžeta disciplīnas atgriešanos pie „vecajiem ieradumiem” — nepārdomātas un pārmērīgas

līdzekļu izmantošanas.

- Ir ātri jāsamazina nodarbinātības nodokļi, veicot skaidrus un sabiedrībai izskaidrotus soļus, gan samazinot darba ņēmēju ienākuma nodokļa likmi, gan palielinot ar nodokli neapliekamās summas, lai līdz 2015. gada sākumam darbaspēka nodokļu slogs atbilstu vismaz Latvijas galveno konkurentu nodokļu sloga līmenim. Ir jāpalielina pašreizējā darba ņēmēju iemaksu likme pensiju 2.līmenī (2 %), kas ir ārkārtīgi zema un nenodrošina ilgtspēju. Ir jāuzlabo valsts izdevumu caurskatāmība.

Ēnu ekonomikas apmērs ir nepieņemams, un tas ir strauji jāsamazina sadarbībā ar nevalstisko sektoru, veicinot godīgu konkurenci visos līmeņos un ārvalstu investīciju ieplūšanu un ekonomikas izaugsmi valstī; ar akcīzes nodokli apliekamo produktu nozare ir viena no nozarēm, kurā jāievieš samēroti, efektīvi un sabiedrībai nokomunicēti pasākumi, lai mazinātu nelegālo tirgu. Turklāt, nepieciešams nodrošināt, lai ienākumi no akcīzes nodokļa, kas tiek novirzīti sociāli ekonomiskām programmām, tādām kā veselības aizsardzība, nestu izmērāmus, kvalitatīvus un jūtamus rezultātus.

- *demogrāfiskās tendences un reģionālā politika* — sadrumstalotajām un finansiāli ierobežotajām teritoriālajām vienībām, kuru darbaspēka piedāvājums ievērojami sarūk (prasmju zuduma, novecošanas, zema dzimstības līmeņa un emigrācijas dēļ), neizdosies piesaistīt investorus un radīt ilgtspējīgas un labi apmaksātas darbavietas. Pašreizējā situācija veicina apburto loku — reģioni, kuru finansiālā situācija arvien pasliktinās un kuru iedzīvotāji pastāvīgi emigrē, vājinās šobrīd vēl salīdzinoši spēcīgos reģionālos centrus. ĀIPL uzskata, ka, lai palielinātu kritisko masu, efektivitāti un izaugsmes ilgtspēju, gan cilvēkresursi un finanšu resursi, gan arī administratīvie resursi ir jākoncentrē ap krietni mazāku saimnieciskās darbības centru skaitu. Industriālajai politikai būtu jācenšas radīt vienlīdzīgus apstākļus visiem Latvijas lielākajiem reģioniem, labojot gan tirgu, gan valdības pieļautās kļūdas. Izglītības sistēma ir jāoptimizē, samazinot infrastruktūras vienību skaitu, uzlabojot kvalitāti un ieviešot finansēšanas mehānismus, kas veicina inovācijas. Lai varētu samazināt bezdarba slazda izraisīto darbaspēka zudumu, labklājības sistēma ir jāsaista ar ienākumu pārbaudi, un tai ir jāmotivē cilvēki atrast darbu. Līdzīgi kā citās valstīs, pensionēšanās vecums jāpalielina. Jānodrošina efektīvu piekļuvi kvalitatīvai veselības aprūpei, lai samazinātu izmaksas par darba kavējumiem, kā arī kopumā jāuzlabo salīdzinoši sliktais veselības stāvoklis, jo tikai veseli darbinieki spēj nodrošināt ilgtspējīgu produktivitātes un dzīves līmeņa standartu pieaugumu.
- *finanšu tirgu attīstība* – jāpaplašina kredītinformācijas izmantošana un piemērošana Latvijā, lai atbalstītu atbildīgas kredītēšanas attīstību. Precīza un savlaicīgi iegūta kredītinformācija ļauj finanšu iestādēm samazināt riskus, aizdevumu apstrādes termiņus, izmaksas un soda procentu likmes. Kreditoriem pieejamajā kredītinformācijā būtu jāiekļauj visa būtiskā informācija, kas pieejama, lai sniegtu visaptverošu priekšstatu par klienta maksājumiem (tostarp finanšu un tirdzniecības saistībām) un jānodrošina uzlabota pieeja valsts datu bāzēm. Apvienojumā ar tiesisko regulējumu, kas nodrošina patērētāju tiesību un personas datu aizsardzību, tas ļaus Latvijā darboties privāto kredītu birojiem. Kredītu biroji atbalsta atbildīgas aizdošanas praksi, samazina kredītu procentu likmes atbildīgiem aizņēmējiem, un palīdz aizņēmējiem izvairīties no pārmērīgām parādsaistībām. Lai uzlabotu piekļuvi finansējumam ir arī nepieciešams dažādot un padziļināt finanšu tirgu attīstību, atbalstot efektīvāku vērtspapīru, parādu, riska kapitālu un citu tirgu darbību. Šie uzlabojumi atbalstītu plašu un ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi.

2012. gada 1. jūnijā

1. pielikums

Detalizēti apsvērumi par nodokļiem, ko izstrādājusi Ārvalstu investoru padome Latvijā Nodokļu jautājumu grupa

ĀIPL pateicas Finanšu ministrijai par konstruktīvo dialogu 2011. gada beigās attiecībā uz ĀIPL Nodokļu jautājumu grupas izstrādātajiem apsvērumiem par nodokļiem, par vairāku būtisku grozījumu ieviešanu Latvijas nodokļu likumos (nodokļu zaudējumu pārnesšanas perioda pagarināšana, noteikumu par holdingkompānijām ieviešana Latvijā, PVN reversa maksāšanas mehānisma ieviešana attiecībā uz celtniecības darbiem), kā arī par darba turpināšanu pie vairākām citām būtiskām izmaiņām (jauns PVN likums u. c.).

Turpmāk valdībai vajadzētu likt uzsvāru uz centieniem apkarot ēnu ekonomiku un nodokļu nemaksāšanu, turpinot īstenot efektīvu konsultāciju procesu, lai noteiktu, kā nodokļu likumu un administratīvo prasību izmaiņas ietekmēs dažādas nozares un uzlabos komunikāciju par dažādiem nodokļu politikas aspektiem.

ĀIPL priekšlikums par UIN atvieglojumu attiecībā uz pētniecības un attīstības izmaksām

Pētniecība un inovācijas ir viena no Latvijas stratēģiskās attīstības plānā 2010.–2013. gadam noteiktajām prioritātēm. Lai sekmētu šā mērķa īstenošanu, būtu jāveic konkrētas darbības, piemēram, jāpiešķir nodokļu atvieglojumi, tādējādi palīdzot uzņēmējiem attīstīt pētniecību. Ir pats par sevi saprotams, ka, apsverot iespēju sākt darbību Baltijas reģionā, investori izvērtē visas trīs Baltijas valstis, tāpēc ir noderīgi salīdzināt Latvijas un tās kaimiņvalstu nodokļu regulējumu.

Pētniecību un inovācijas Latvijā var veicināt dažādos veidos, un šo iespēju izmantošana varētu padarīt Latviju pievilcīgāku ārvalstu investīcijām. Tāpēc mēs ierosinām ieviest UIN atvieglojumu par uzņēmumu pētniecības un attīstības izmaksām. Papildu informāciju par citās valstīs pieejamo regulējumu lūdzam skatīt 1-1. pielikumā.

ĀIPL priekšlikums pārskatīt kritērijus, pēc kuriem piemēro nodokļa atvieglojumu par atbalstāmo investīciju projekta ietvaros veiktajiem sākotnējiem ilgtermiņa ieguldījumiem

Saskaņā ar mums pieejamo informāciju tikai diviem uzņēmumiem — AS „Dobeles Dzirnāvieks” un SIA „Baltic Crystal” — ir izdevies izpildīt likumā „Par uzņēmumu ienākumu nodokli” paredzētos kritērijus, lai saņemtu nodokļa atvieglojumu par atbalstāmo investīciju projekta ietvaros veiktajiem sākotnējiem ilgtermiņa ieguldījumiem. Tāpēc mēs uzskatām, ka likumā „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” noteiktie kritēriji ir grūti izpildāmi, t. i., prasītais ražošanas apjoms, ražošanas efektivitātes un nodarbinātības pieaugums, kas jāpanāk ar plānoto ieguldījumu, ir neproporcionāls uzņēmuma attiecīgo rādītāju pieauguma dinamikai.

Mēs iesakām pārskatīt likumā „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” iekļautos kritērijus, lai palielinātu tādu uzņēmumu skaitu, kas varētu tos izpildīt un saņemt šajā likumā noteiktos nodokļa atvieglojumus par atbalstāmo investīciju projekta ietvaros veiktajiem sākotnējiem ilgtermiņa ieguldījumiem.

ĀIPL arī uzskata, ka nodokļa atvieglojums būtu jāpiemēro produktam (produktiem ar augstu pievienoto vērtību), nevis nozarei.

ĀIPL priekšlikums par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu atvieglojumu

Ņemot vērā valdības centienus mazināt augsto bezdarba līmeni, ir ļoti būtiski nodarbināt jauniešus, kas nesen pabeiguši mācības un kuriem nav attiecīgās darba pieredzes. Profesionālās pieredzes trūkuma dēļ mūsdienu jauniešiem ir grūti atrast darbu, tāpēc tie nolemj pārcelties uz ārvalstīm. Mūsaprāt, lai atbalstītu iniciatīvu nodarbināt jauniešus to iegūtās izglītības jomā, valdībai būtu jāpiešķir darba devējiem priekšrocības nodokļu atvieglojumu veidā.

Mēs ierosinām par 50 % samazināt valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas par darbā pieņemtiem jauniešiem, kas nesen pabeiguši mācības un kuriem nav darba pieredzes. Lai nepieļautu krāpniecību, ierosinām ieviest likuma normu, kas atļauj uzņēmējiem iesniegt pieteikumu nodokļa atvieglojumam pēc 12 mēnešus ilgas nodarbinātības tikai tad, kad ir pagājuši 18 nodarbinātības mēneši.

Mēs arī ierosinām piemērot līdzīgu nodokļa atvieglojumu tādiem darba devējiem, kas nodarbina ilgstoši (jēdziens jādefinē nodokļu iestādēm) nenodarbinātas personas. Šādi tiktu veicināta arī valsts mērķa — augstā bezdarba līmeņa mazināšanas — īstenošana.

Valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu maksimālais apmērs

Tā kā ekonomikā vērojama atlabšana, mēs ierosinām pieņemt Ministru Kabineta noteikumus par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekta minimālo un maksimālo apmēru, kas stātos spēkā no 2014. gada 1. janvāra un ar ko pašreizējo valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu maksimālā apmēra aprēķināšanas formulu aizstātu ar pašreizējai ekonomiskajai situācijai atbilstošu formulu, vai izskaidrot minētajā formulā iekļautos kritērijus, jo īpaši koeficientu 9,0. Papildu informāciju par iepriekšējo valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu maksimālā apmēra aprēķināšanas metodi lūdzam skatīt 1-2. pielikumā.

ĀIPL priekšlikums par uzņēmēju-privātpersonu ienākuma nodokļa maksāšanas atlikšanu

Ja privātpersona pārdod atbilstošas privāta uzņēmuma akcijas vai atbilstošus saimnieciskajā darbībā izmantotus aktīvus, kas viņam/viņai piederējuši vismaz 12 mēnešus, tad kapitāla pieaugumu neapliek ar nodokļiem, ja no pārdošanas gūtos ieņēmumus 12 mēnešu laikā iegulda citās atbilstošās akcijās vai atbilstošos aktīvos (ieviešot atbilstošus noteikumus, lai ierobežotu izvairīšanos no nodokļiem). Ieņēmumus var ieguldīt gan tajā pašā, gan citā uzņēmējdarbības veidā.

Šāds atvieglojums uzlabotu Latvijas investīciju vidi un padarītu valsti pievilcīgāku uzņēmumu īpašnieku acīs. Privātpersonas būtu ieinteresētākas paturēt ienākumus (no pārdošanas iegūto naudu) Latvijā un neplānot aktīvu (jo īpaši akciju) pārdošanu, izmantojot ārvalstu jurisdikcijas. Turīgas privātpersonas būtu arī motivētākas informēt par saviem ienākumiem nodokļu iestādes. Papildu informāciju par šo priekšlikumu lūdzam skatīt 1-3. pielikumā.

ĀIPL priekšlikums kapitālieguldījumu veicināšanai Latvijā

Latvijas ekonomikas izaugsmes un konkurētspējas veicināšanā īpaši liela nozīme ir pietiekami attīstītam kapitāla tirgum. Tāpēc, lai motivētu privātpersonas ieguldīt biržā kotētos Latvijas uzņēmumos, valdībai būtu jāievieš citu investīciju iespēju noteikumiem līdzīgs nodokļu režīms.

Tāpēc mēs ierosinām saskaņot nodokļu nosacījumus ilgtermiņa ieguldījumiem akcijās un ilgtermiņa dzīvības apdrošināšanas līgumos ar līdzekļu uzkrāšanu, vai nu atļaujot no ar iedzīvotāja ienākuma nodokli apliekamā ienākuma atvilkt ilgtermiņa ieguldījumus sākotnējā akciju publiskā piedāvājuma akcijās, vai arī pakāpeniski samazinot šādiem ieguldījumiem piemēroto nodokļa likmi (piemēram, par 5 % par katru turēšanas gadu). Mēs arī ierosinām samazināt kapitāla pieauguma nodokli, ko piemēro sākotnējā akciju publiskā piedāvājuma akciju pārdošanai, ja akcijas tiek paturētas vismaz divus gadus.

ĀIPL nostāja par Latvijas likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” pieņemšanu

Līdz šim brīdim likums „Par pievienotās vērtības nodokli” ir grozīts 34 reizes, tāpēc tā struktūra ir komplicēta. Turklāt atsevišķas Latvijas likumā „Par pievienotās vērtības nodokli” sniegtās definīcijas neatbilst Direktīvai 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu. Tāpēc Finanšu ministrija jau 2008. gadā apsvēra iespēju ieviest jaunu PVN likumu. Tomēr šis datums vairākas reizes tika pārcelts, un šobrīd likumu ir plānots ieviest 2013. gada 1. janvārī. Patlaban jaunā likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” projekts ir iesniegts nevalstiskajām organizācijām komentēšanai.

Gan uzņēmējiem, gan investoriem ir ļoti svarīgi, lai Latvijas tiesību akti būtu skaidri, saprotami un atbilstīgi ES direktīvām. Mēs uzskatām, ka ir būtiski pieņemt minēto likumu 2013. gada 1. janvārī. Tāpēc iesakām veltīt vajadzīgos resursus, lai nodrošinātu jaunā likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” stāšanos spēkā šobrīd paredzētajā termiņā.

ĀIPL nostāja par bezalkoholisko dzērienu akcīzes nodokli Latvijā

Nozares pārstāvji uzskata, ka pašreizējais Latvijā noteiktais akcīzes nodoklis par bezalkoholiskajiem dzērieniem ir nepamatots un tā dēļ ir samazinājusies vietējās nozares konkurētspēja, kā arī zaudētas darbavietas un investīcijas uzņēmējdarbībā, turklāt nodokļa vispārējā ietekme ir skārusi ne tikai ražotājus, bet arī visu piegādes ķēdi, jo īpaši viesnīcu, restorānu un sabiedriskās ēdināšanas (*HORECA*) nozari. Tāpēc nozares pārstāvji aicina Latvijas valdību izveidot pašreizējā bezalkoholisko dzērienu akcīzes nodokļa likmes pakāpeniskas samazināšanas grafiku.

ĀIPL priekšlikums par naftas produktu akcīzes nodokli

Uzņēmumu, kas saņēmuši licenci ar naftas produktiem strādājošām akcīzes un/vai muitas noliktavām, darbību apgrūtina pieļaujamo zudumu normas un to novērtēšanas metodes, kā arī no akcīzes nodokļa un citām muitas nodevām (PVN, importa nodokļa) atbrīvoto zudumu aprēķināšana.

Ministru Kabineta noteikumu par akcīzes preču aprites kārtību (Noteikumi Nr. 662) XII. un XIII. nodaļā vienam degvielas veidam ir noteiktas dažādas pieļaujamo zudumu normas. Šajos noteikumos iekļautie nosacījumi par normu piemērošanu un aprēķināšanu ir neskaidri, tāpēc tos var interpretēt dažādi. Praksē izmanto dažādas akcīzes un muitas noliktavās pieļaujamo zudumu normas un aprēķināšanas procedūras, tādējādi radot naftas produktu transportēšanā un tirdzniecībā iesaistītajiem uzņēmumiem papildu akcīzes nodokļa saistību risku. Ir arī jāprecizē muitas noliktavās pieļaujamo zudumu normu piemērošana un zudumu aprēķināšanas procedūras, lai likvidētu

nenoteiktību, ar ko saskaras uzņēmumi, kas uztur ar naftas produktiem strādājošas akcīzes un/vai muitas noliktavas.

ĀIPL priekšlikums par nodokļu administrēšanu

ĀIPL ierosina nodokļu administrēšanas jomā veikt šādas darbības:

1. Piešķirt Valsts ieņēmumu dienestam pietiekamus resursus, lai uzlabotu tā spēju cīnīties pret nodokļu krāpniecību atbilstīgi Eiropas Parlamenta 2012. gada 19. aprīļa rezolūcijai, kuras mērķis ir pastiprināti apkarot krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.
2. Nodokļu revīzijās galveno uzmanību pievērst nevis norādīto skaitļu pārbaudei, bet gan to pamatotības novērtēšanai un neuzrādīto nodokļu ieņēmumu identificēšanai. ĀIPL uzskata, ka tas ir praktisks un iedarbīgs veids, kā samazināt ēnu ekonomikas apmērus Latvijā.
3. Izglītot nodokļu auditorus un tiesnešus par aprēķina metodes izmantošanu praksē un principa „būtība pār formu” ievērošanu nodokļu iekasēšanas jomā, aicinot atzītus nozares speciālistus dalīties to zināšanās un pieredzē ar nodokļu inspektoriem.
4. VID atalgojuma un motivēšanas sistēmā iekļaut kvalitatīvus galvenos izpildes rādītājus, lai uzlabotu nodokļu auditu kvalitāti, atbilstīgi atalgoju un nezaudētu pieredzējušus, zinošus darbiniekus, piemēram, noteikt, ka uz prēmiju un paaugstinājumu amatā vai algas palielinājumu var pretendēt tikai tie nodokļu inspektori, kuru nodokļu auditu lēmumi nav pārsūdzēti vai kuru pārsūdzēto nodokļu auditu uzrēķinu procentuālais apmērs nepārsniedz konkrētu robežvērtību (zem oficiāli izskanējušajiem 30%), u. c.
5. Nodrošināt, lai VID varētu publicēt regulāru, tā brīža situācijai atbilstošu un kvalitatīvu metodisko materiālu, kurā aplūkota pašreizējā uzņēmējdarbības prakse un situācijas, iekļauti EKT nolēmumi, zināšanas un pieredze, ko VID kontroles departamenta darbinieki guvuši nodokļu revīzijās, kā arī ietverti nodokļu maksātājiem sniegtie VID skaidrojumi un uzziņas.
6. Apsvērt iespēju VID vadošajos amatos algot ārvalstu speciālistus, kuriem ir zināšanas un praktiska pieredze nodokļu krāpniecības apkarošanas prakses un metodikas izstrādē un ieviešanā (piemēram, no attīstītajām ES dalībvalstīm, kurām ir gara un veiksmīga vēsture nodokļu krāpniecības apkarošanas jomā, piemēram, no Apvienotās Karalistes, Vācijas, Zviedrijas u. c.). Šādi tiktu nodrošināta atbilstīgas pieredzes nodošana un paātrināta fiskālo ieņēmumu gūšana.
7. Lai samazinātu konkurences kropļošanu un palielinātu nodokļu ieņēmumus, pārbaudīt, vai uzņēmumi, kas nodarbina pašnodarbinātas personas, ievēro likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” noteiktos algota darba pazīmes.
8. Nodrošināt uzņēmumiem iespēju iesniegt uzziņas pieprasījumu par saviem darba ņēmējiem.
9. Izglītot tiesnešus nodokļu jomā, lai uzlabotu nodokļu lēmumu pārsūdzības procesa kvalitāti un samazinātu tiesvedību izmaksas valsts un privātajam sektoram.
10. Nodrošināt nodokļu tiesību aktu nosacījumu atbilstību pārējiem Latvijā spēkā esošajiem tiesību aktiem. Piemēram, Maksātnespējas likumā iekļauto noteikumu ieviešana likumā „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” notika novēloti, savukārt likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” nosacījumi vēl šobrīd nav atjaunināti.

Citi priekšlikumi par uzņēmumu ienākuma nodokli

1. Lai nodrošinātu mūsdienu komercdarījumu pienācīgu regulējumu Latvijas nodokļu tiesību aktos un tādējādi padarītu Latviju pievilcīgāku ārvalstu investoriem, atļaut nodokļu vajadzībām norakstīt nemateriālos ieguldījumus, kas iegūti uzņēmumu iegādes vai apvienošanas rezultātā un atzīts nodokļu maksātāja bilancē atsevišķi no nemateriālās vērtības (piemēram, ekskluzīvas izplatīšanas tiesības, klientu līgumi, klientu datubāzu licences u. c.).
2. Atcelt ieturējuma nodokli par ieņēmumiem no tāda nekustamā īpašuma pārdošanas, kas atrodas Latvijā, un no tādu uzņēmumu, kam pieder nekustamais īpašums Latvijā, akciju pārdošanas, lai

likvidētu pašreizējo nevienlīdzību gadījumos, kad nodokļu maksātāji-nerezidenti pārdod aktīvus citiem nerezidentiem (netiek piemērots ieturējuma nodoklis) un Latvijas rezidentiem (tiek piemērots ieturējuma nodoklis).

Cits priekšlikums par akcīzes nodokli

1. Pārskatīt ierosināto sistēmu degvielas akcīzes nodokļa atmaksai lauksaimniekiem.

Cits priekšlikums par iedzīvotāju ienākuma nodokli

1. Papildināt iedzīvotāju ienākuma nodokļa mērķiem attaisnoto izdevumu sarakstu (10 % apmērā no apliekamā bruto ienākuma), iekļaujot procentu maksājumus par aizņēmumiem tāda nekustamā īpašuma iegādei/celtniecībai, ko privātpersona deklarējusi kā savu galveno dzīvesvietu, nosakot limitus un ieviešot stingrus pretizvairīšanās noteikumus. Tas veicinātu iedzīvotāju pēcnodokļa ienākuma pieaugumu, kā arī patēriņu un valsts ekonomikas izaugsmi

Jomas, kurās panākts ierobežots progress

Vairākās ĀIPL ierosinātajās jomās, ko ĀIPL Nodokļu jautājumu grupa un Finanšu ministrija apsprieda 2011. gada beigās, ir panākts minimāls progress. Šīs jomas ir:

1. Atbalstāmā nodokļu maksātāja („baltā saraksta”) statusa noteikšana uzņēmumiem, kas ilgstoši izpildījuši savas nodokļu maksātāja saistības. Lai gan likumā „Par nodokļiem un nodevām” ir iekļauts attiecīgs nosacījums, papildu norādījumi nav pieejami. Ministru Kabineta noteikumi, kuros sniegti šā nosacījuma skaidrojumi, ir apspriesti valsts sekretāru sanāksmē. Taču, mūsdiā, šiem noteikumiem jau vajadzēja būt spēkā, lai nodokļu maksātāji varētu sagatavoties ierosināto prasību izpildei. Turklāt nav pieejama informācija par to, vai attiecīgo statusu var saņemt uzņēmumu grupa.
2. Nav ieviesta iespēja nodokļu maksātājiem slēgt iepriekšējas vienošanās ar nodokļu administrāciju par saistīto pušu darījumos piemērojamām cenām, ņemot vērā plānoto, formāli vēl nepielīgto darījuma struktūru un cenu noteikšanas mehānismu. Iepriekšēju cenu noteikšanas nolīgumu pieejamība garantētu lielāku uzņēmējdarbības vides prognozējamību daudznacionālajām grupām, kas darbojas Latvijā vai apsver iespēju veikt valstī investīcijas.
3. Nodokļu un komercietības regulējuma izstrāde attiecībā uz darbinieku akciju opciju plāniem.
4. Nodokļu regulējuma attīstīšana attiecībā uz bezpeļņas organizācijām— definīcijas, praktiski piemēri un skaidrojumi par to, kuras bezpeļņas organizāciju darbības būtu uzskatāmas par neapliekamām sabiedriskā labuma un/vai labdarības darbībām un kuras darbības būtu uzskatāmas par komerciālām darbībām, kas jāapliek ar nodokli. Ir vajadzīga arī skaidra terminu „ziedojums” un „sponsorēšana” definīcija un interpretācija, jo īpaši norādot, kādos apstākļos ziedotāju uzņēmuma logotipa attēlošana, ko veic ziedojuma saņēmējs, būtu uzskatāma par pateicību un kad tā jāuzskata par komerciālu un ar nodokli apliekamu darbību.
5. Cigarešu un alkohola, par ko nav nomaksātas muitas nodevas un akcīze, piegādes no NVS valstīm novēršana (piemēram, nodrošinot muitas amatpersonu rotāciju u. c.).

1-1. pielikums

ĀIPL priekšlikums par UIN atvieglojumu attiecībā uz pētniecības un attīstības izmaksām

Saskaņā ar progresa ziņojumu par Latvijas nacionālās reformu programmas „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā īstenošanu, Latvijā ir vairāki būtiski šķēršļi ieguldījumiem pētniecībā un attīstībā, piemēram, mazs zinātnē un pētniecībā nodarbināto cilvēku skaits, zems pētniecības rezultātu komercializācijas potenciāls, nepietiekama pētniecības un ražošanas nozaru sadarbība, daudz mazo un vidējo uzņēmumu, kam trūkst pētniecībā un attīstībā ieguldāmu resursu, u. c.

Mēs ierosinām ieviest UIN atvieglojumu par uzņēmuma pētniecības un attīstības izmaksām. Patlaban saskaņā ar Latvijas likumu „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” ar uzņēmuma komercdarbību saistītās pētniecības un attīstības izmaksas ietver ar UIN apliekamajā ienākumā to rašanās gadā vai arī, ja veiktās pētniecības un attīstības izmaksu rezultātā reģistrē patentu, attiecīgās izmaksas reizina ar koeficientu 1,5 un pēc tam noraksta UIN vajadzībām piecu gadu laikā. Savukārt Lietuvas UIN likumā ir paredzēti izdevīgāki nosacījumi attiecībā uz uzņēmuma pētniecības un attīstības izmaksu norakstīšanu UIN vajadzībām. Proti, Lietuvas UIN likumā ir labvēlīgāki nosacījumi par pētniecības un attīstības darbībās izmantoto aktīvu paātrinātu nolietojumu:

- a) iekārtas un mehānismi (no 2 līdz 15 gadiem, pretstatā parasta nolietojuma periodam, kas ir no 5 līdz 15 gadiem),
- b) datori un programmatūra (2 gadi, pretstatā parasta nolietojuma periodam, kas ir 3 gadi),
- c) citi aktīvi (2 gadi, pretstatā citam nolietojuma periodam, kas ir 4 gadi).

Turklāt Lietuvas likumā „Par uzņēmumu ienākuma nodokli”, ja tiek ievēroti konkrēti nosacījumi, ir atļauts no attiecīgā taksācijas gada ienākumiem atskaitīt pētniecības un attīstības izmaksas 300% apmērā (izņemot nolietojuma un amortizācijas izmaksas). Atbilstīgajās pētniecības un attīstības izmaksās neietilpst no ES fondiem, valsts budžeta un citiem valsts, pašvaldības vai finansiālā atbalsta fondiem saņemtais finansējums, t. i., nodokļa atvieglojumu piemēro tikai tādām pētniecības un attīstības izmaksām, ko uzņēmējs sedzis no pašu vai aizņemtiem resursiem.

Jāsecina, ka Lietuva uzņēmumiem, kas veic pētniecības un attīstības darbības, piedāvā izdevīgākus nodokļu nosacījumus un ārvalstu investoru acīs ir pievilcīgāka.

Taču Lietuvas izmantotais modelis nav vienīgais iespējamais variants. Daudzas pasaules valstis ir ieviesušas dažādus nodokļu atvieglojumus attiecībā uz pētniecības un attīstības izdevumiem, lai mudinātu uzņēmumus veikt papildu ieguldījumus pētniecībā (piemēram, nodokļu kredītus, „īpaši lielus” atskaitījumus vai skaidras naudas piešķirumus). Nesen (2001.–2008. gadā) vairākās ES dalībvalstīs (Apvienotajā Karalistē (no 2013. gada), Beļģijā, Francijā, Luksemburgā, Nīderlandē, Spānijā, Ungārijā) tika ieviesti īpaši noteikumi attiecībā uz patentiem (t.s. *patent box regime*), kas nodrošina zemāku nodokļa likmi noteikta veida ieņēmumiem no intelektuālā īpašuma izmantošanas, vai nu piemērojot atskaitījumus (parasti 50% apmērā un vairāk), vai nosakot atbrīvojumu atsevišķiem ienākumiem no intelektuālā īpašuma.

Ieguldījumus pētniecībā un attīstībā Latvijā var veicināt dažādos veidos, un šo iespēju izmantošana varētu padarīt Latviju par pievilcīgāku vidi ārvalstu investīcijām.

1-2. pielikums

Valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu maksimālais apmērs

Pirms 2009. gada 1. janvāra Latvijas valsts budžetā iemaksājamo valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu maksimālais apmērs tika pārskatīts katru gadu, pieņemot Ministru Kabineta noteikumus par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekta minimālo un maksimālo apmēru.

Valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu maksimālais apmērs bija piesaistīts gada vidējai mēneša izpeļņai valstī. Valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu maksimālo apmēru aprēķināja, reizinot vidējo gada izpeļņu ar koeficientu 9,0 un mēnešu skaitu (12).

Formula ir šāda:

$I_{max}(t+1) = V(t-1) \times 9,0 \times 12$, kur

$I_{max}(t+1)$ ir nākamā gada valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekta maksimālais apmērs un

$V(t-1)$ ir vidējā mēneša izpeļņa iepriekšējā gadā.

1-3. pielikums

ĀIPL priekšlikums par uzņēmēju-privātpersonu ienākuma nodokļa maksāšanas atlikšanu

- Atbilstošās akcijas — akcijas uzņēmumā, kura uzņēmējdarbība saistīta ar būtiskiem kapitālieguldījumiem, piemēram, nekustamajā īpašumā, ko izmanto izīrēšanai, vai nekustamajā īpašumā, ko izmanto preču ražošanai vai pakalpojumu sniegšanai, un kas bijušas privātpersonas tiešā īpašumā vismaz 24 mēnešus.
- Atbilstošie aktīvi — ēkas un mehānismi (aprīkojums), ko izmanto preču ražošanai vai pakalpojumu sniegšanai un ko uzņēmums izmantojis vismaz 24 mēnešus.
- Privāts uzņēmums — individuālais uzņēmums, individuālais komersants, VID reģistrēts saimnieciskās darbības veicējs.
- Neatbilstošu aktīvu piemēri — individuālam vai privātam uzņēmumam piešķirti aizdevumi, vieglie pasažieru transportlīdzekļi (izņemot gadījumus, kad šādi transportlīdzekļi, piemēram, taksometri, atbilst uzņēmuma būtībai).